

1850 Holde hviledagen hellig

Den eldste ukeinndelingen var på fem dager (fimt). Av fingeruken finnes det spor både i Eddadiktingen og i de gamle lover. Den romerske sjudagersuken kom antagelig først inn med kristendommen. Ukens første dag ble kalt etter sola (sunnudagr), den andre etter månen (manadagr), mens ukens siste dag fikk navn etter den gamle skikken å ta et bad den dagen (laugardagr). Blant ukens sju dager inntok torsdag en eiendommelig stilling, idet det er knyttet forestillinger om særlig helg til den. Dette gjelder spesielt torsdag kveld, da diverse arbeid ikke måtte utføres. Det fortelles at en kone som hadde spunnet torsdagskvelden, ble nødt til å se at rokken hennes gikk av seg selv hele natten etterpå. Enda verre gikk det ei jente som hadde vært så lettsindig å spinne torsdagskvelden. Hun døde ung. Etter sin død gikk hun igjen, kom til sin yngre søster – rakte frem hånden og sa: *”Her ser du hvad jeg vandt – for hver torsdagskveld jeg spandt”*. Hånden hun rakte frem var fylt med blod. Ikke skulle en hogge ved på torsdag, hvilket hang sammen med troen på at Kristi kors var hugget på en torsdag. Ikke måtte en slippe ut kyrne på en torsdag. Dette var ”kjøtt dagen” og den påfølgende var fastedag. Og ville en alliere seg med det onde måtte en gå ut på nevnte kveld og gå på en korsvei, da ville en få utlevert ”svartboka”. Torsdag ble på sin måte en helgedag, og i den katolske middelalderen ble dagen sideordnet med søndag. Derfor het det seg at søndagsbarn og torsdagsbarn gikk fri for all trolldom. - Etter hvert ble nåtidens uke utformet, og søndagen ble hellig i den forstand at den var hviledagen.

De fleste av oss som har levd noen år husker tilbake til vår ungdomstid, da det var klare skiller mellom helg og hverdag, mellom skole og fritid. Vi måtte pent skifte til ”simplere” klær når vi kom fra skolen, og ”godbuksa” måtte skiftes ut med ”vondbuksa” på søndager. Og hvem husker ikke hvor sint bestemor kunne være når enkelte hengte ut, eller lot klesvasken henge på søndag. Ja, det var sågar slik at skulle du på butikken måtte du kle deg om. Kort sagt hadde en større respekt for fritiden, for det kvalitetsmessig i forhold til det hverdagslige og respekten for øvrigheta var større. Sakte, men sikkert kom ”bruk og kast”- mentaliteten. Masseproduksjonen forandret våre liv. Og etter hvert bidro vi mindre og mindre, og lot oss underholde mer og mer. Og det er ikke så lenge siden det var helt utenkelig at noen kunne påbegynne idrett eller annen fritidsaktivitet før etter kirketiden på søndager. I dag pågår det noe hele døgnet, og idretten ruller over TV-skjermene fra tidlig til seint. De som er avhengig av vær og vind skiller ikke lenger mellom helg og hverdag, men fisker, pløyer og høster i relasjon til værslaget – uansett tid, sted og dag.

La oss bevege oss en tur tilbake til 1850-tallet, til en liten plass som het Brynhildsviken, et lite bruk på nordsida av Sutterøen. Her bodde Diedrik Olsen Skjærvoldsolderen og hans kone Malena Andersdatter Sutterøplass. De giftet seg den 25 september 1820. For dette ekteparet skjedde noe som på den tiden må betegnes som usømmelig, - ja rett sagt en grov og uverdigg hendelse. Ekteparet glemte i sitt strev å følge med i dagtallet fra søndag til søndag, og de rett og slett ”misbrukte helligdagen”. En søndagsmorgen så nærmeste nabo, Kirsti Vikholm, at Diedrik reiste ut på sjøen for ”å dra fisk”, og da Kirsti sprang over til nabogården, satt gamle Malena allerede ved rokken. Et ukristelig syn. *”Eg sjer at’n Diedrik e på sjøa”*, sa Kirsti. Og mer fikk hun ikke sagt før Malena skjønnte urå og spurte om det var søndag. *”Ja, de e så”*, sa

Kirsti. – ”*Trøste å bære mæ*”, sa Malena og for på dør for å rope hjem igjen kallen. På dette tidspunktet hadde Diedrik allerede fått noen fine, feite torsker. Han skjønnte raskt hva kjerringa ”gneldret” for, kastet hele fangsten på sjøen igjen – og for hjem så fort han kunne for å holde helg sammen med kona si. Rokken ble selvsagt satt vekk, og de to gamle var takknemlig ovenfor Kirsti som hadde ført de inn på rett vei. Fra den dagen fulgte de nok svært nøye med på dagtallet.